

ПРОЛОГИЧНА-ПРОЛЕГОМЕНИЧНА РЕЧ ПОГОВАРАЧА

Незахвалну улогу поговарача у 19-тој књизи едиције *Савремена српска драма* сам прихватио не зато што је мала (нема малих улога, има малих глумаца), него зато што је одговорна у мору етаблиране духовне неодговорности око нас. Унутар личне опсесивне жудње за особеним и ефектним, покушао сам да канда смиислим оригиналну, а ризичну форму поговора. Форму којом поговарач ризикује приговоре од аутора кога умишља да опсервира на неприкосновено необичан начин.

Поговарач за потребе рецензије драме “отима” колегама од пера “умоченог у сценску илузију”, фрагмент - сегмент њиховог дијалога истргнутог из драме коју поговара. Притом, поговарач отворено користи метод кога оличава Ничеова максима: “Све што можеш да отмеш, не дозволи да ти буде поклоњено”.

Поговарач за одговоре драмских писаца на своја смишљене или намерно обесмишљене запитаности, максимално користи реплике драмских ликова из третираних драма. Притом, поговарач цитира и дидаскалије аутора, пише саркастичне дидаскалије, теоретише, есеизира и естетизира, а да притом не користи фрагменте позоришне критике, боље речено приди-ке. Поговарач као штребер ђаче има зазор од укора и страх од прекора.

Намера поговарача је провидна до транспарентности. Поговарач жуди и жедни за комуникацијом са драмским писцима исто онолико колико њихова дела жуде комуникацију са гледалиштем.

На крају, да не би скроз-наскроз био погрешно схваћен, поговарач као аутор једне од драма у 19-тој књизи едиције “Савремена српска драма”, наравно, неће ступати у дијалог са самим собом. Поговарач је суд о свом драмском предлошку “Атрактиван наслов”, са особитим задовољством препустио и поверио вредносном моно есеју уваженог колеге Момчила Ковачевића, алиас Леона Ковкеа.

Лица овог поговара су ПОГОВАРАЧ и АУТОРИ понаособ. Радња се догађа на даскама које оличавају ординацију духа.

ДИНА НЕДЕЉКОВИЋ АРТО И ЊЕГОВ ДВОЈНИК
(Догађа се у позоришту и његовом двојнику)

- ПОГОВАРАЧ: Браво mademoiselle Дина! Честитам!
- АУТОР: Merci beaucoup, monsieur.
- ПОГОВАРАЧ: Антонен Арто њим самим?! Свака част!
- АУТОР: Je vous remercie de tout coeur на уважавању и разумевању дела моје маленкости.
- ПОГОВАРАЧ: Трудим се, mademoiselle. Знам да је животопис Артоа драма по себи, али како сте успели да од толико документаризма и фактике, створите толико експресионизма и драматике?
- АУТОР: Monsieur, s'il vous plait! Допустите да уместо одговора цитирам насловни лик.
- ПОГОВАРАЧ: S'il vous plait!
- АУТОР: “Ak tu erta mak turan!”
- ПОГОВАРАЧ: Пардон!
- АУТОР: “Taentur Anta Kamerida
Amarida Anta Kamentur...
Fatura de Faturene erak tummpar...”
- ПОГОВАРАЧ: Дина, молим Вас! То не пристаје Вашем насловном лику.
- АУТОР: Допустите да свој насловни лик познајем понорније од Вас. Артова страдања по умоболницама узроковала су предходна, Вама скандалозна скандирања: “На свим клиникама су настављали да ме муче, био сам два дана у коми, и то од прашка за болове! Реците ми, онда, ко је ту луд?! (...) Временом осећам да ми душа одлази, после толико самица, насиља тровања. Ускоро у телу Антонена Налпаса неће бити више никога.”
- ПОГОВАРАЧ: Много више о Артоу биће прочитано у новој књизи и искрено се надам одиграно у новој сезони. Какву инсценацију, какво призориште прижељкујете од своје драме?
- АУТОР: У делу “Позориште и његов двојник”, Арто нам казује да “Истински позоришни комад ремети мир чула, ослобађа пригушено несвесно, гони на неку врсту побуне... Дух верује у оно што види, и чини оно у шта верује; у томе је тајна опчињености...” Надам се да ће мој комад опчинити гледалиште.
- ПОГОВАРАЧ: Ваш комад на прво читање делује опчинитељно. Признајем, опчинио је и поговарача. Просто стрепим да га опсервирам и опричам.
- АУТОР: Слободно га опсервирајте.
(Пауза)
Изволите, опричавајте!

- ПОГОВАРАЧ: Ваша драма је сочно језична, лексички баражна, семантички високотиражна, ерудитски куражна, театрално одважна, позоришно дигнитетна, драматуршки спретна...
- АУТОР: Драма је последица тешке личне инспирисаности.
- ПОГОВАРАЧ: Потпуно Вас разумем. Артоов театар је позориште сумасишавшиште.
- АУТОР: Позориште суровости: “Крици, јадиковке, изненадне појаве, изненађења, све врсте позоришних обрта, чудесна лепота костима са извесним обредним мотивима, блесак осветлења, чаролијска лепота гласова, опчињујуће хармоније, ретке музичке ноте, боја предмета, физички ритам покрета чији ће се крешчендо и декрешчендо сјединити с треперавим кретањима познатим свима...”
- ПОГОВАРАЧ: Драма “Арто и његов двојник” нам открива генијални дух француског позоришника на позоришно пријемчивији начин, доступнији од “Манифеста позоришта суровости”...
- АУТОР: S’il vous plaît, немојте претеривати. Осећам се нелагодно.
- ПОГОВАРАЧ: “Позориште и његов двојник” је непрецизна сторија о театру. То је отворени диспут чији се замршени конци метафора преплићу до колоплета. Артоова култна литература носи обиље слика раштркане калеидоскопске структуре. Те слике није могуће обухватити свеобухватним театролошким погледом.
- АУТОР: Моја драма о Артоу нема театролошке, него списатељске-драматуршке претензије.
- ПОГОВАРАЧ: Наравно. Достигли сте софистицирану фабула – животопис заумног инфратеатарског поета и умног ултрапарадоксалног позоришног посленика. Ваша драмска парабола пактира са *sigillum vitae* бунтовника западноевропске позоришне традиције, са позоришником чијој биографији завиде све биографске драме. И не само *dramatica biografica*. Завиди му и сам Петер Вајс и ликови Мара и Сад и Виткијевич и “Лудак и опатица” и сва “кукавичја гнезда” и Милош Форман... Слажете ли се да је Џек Николсон планетарна подела за улогу Артоа?
- АУТОР: Слажем се. Мада, нисам сигурна шта би Николсон боље одиграо? Артоа или његовог двојника?
- ПОГОВАРАЧ: Ви Дина реанимирате легенду која се својим усудом усудила да устврди како је прареч и *arhe phenomena theater*, “разглобљен” од његових прапочетака. Арто се усудио да раскринка западноевропски концепт позоришта који је у корену и од корена био “погрешан ко промашен”.
- АУТОР: Pra kuruka, rukuz arabela, a parela eta ves!
- ПОГОВАРАЧ: Зашто толико користите његове покличе настале у предворју ума?

- АУТОР: Арто никад није умишљао да је нека личност, шта више да је личност уопште.
- ПОГОВАРАЧ: Ништа му није било одвратније од разметања.
- АУТОР: Знао је да у свету “има и других болова и мука осим његових. Прича о једном писцу здравог духом, секестрираном и заточеном током девет година неважна је – ја то знам. Она може интересовати само пријатеље мога дела који су малобројни.”
- ПОГОВАРАЧ: Манимо се њега, окренимо се Вама! Ви сте у свом драмском предлошку беспрекорно ситуирали драмске ситуције, карактере ликова вознели далеко изнад крокиа, јасним јаснилом појаснили...
- АУТОР: “Јасно одредити, значило би нарушити поезију ствари” – каже Арто.
- ПОГОВАРАЧ: Знам. Али не ради се о “Le Theatre de Seraphin”, не ради се о позоришту анђела светлости или о Серапхину који је још 1781. довео у Париз кинеско позориште сенки, нити о термину кога је Бодлер употребио у “Вештачким рајевима”, у поглављу где описује ониричко дејство хашиша, него се ради о драми коју сте “скројили” по шавовома Артоове судбине. Притом, шавови нису од конца и конопца, ваша драма је штепана свиленим нитима на француском жоржету.
- АУТОР: Чини се да сте склони претеривању, господине?
- ПОГОВАРАЧ: Склонији сам заливању биљке, него калемљењу младице. Дакле, штепови и шавови драме “Арто и његов двојник” нису крти, нити склони пуцању. Драма је стамене структуре, она је арматурна драматуршка грађевина отпорна на потресе који доминирају савременим театром, резистентна на модно, примодно и помодно, отпорна на буцања и разбуцавања која иницира тзв. редитељски театар. Изнедрили сте конзистентно драмско ткиво подложно трајању и отпорно на свакојаке приступе, поступе и свеколике театарске третмане.
- АУТОР: Усуду Антонена Артоа најбоље пристаје у драми апострофирана ситуација у којој се Арто загледао у Андре Бретона обраћа непознатом човеку: “Да ли знате ко је овај човек који умишља да је Андре Бретон?”
- ПОГОВАРАЧ: Трагедију театарског генија преточили сте у драмоплет кога већ на први поглед обасјава, фокусира и “уживава” сценска расвета. Створили сте потку за сценске фантасте, за неслућени каледиоскоп театарских слика које су пристојно достојне Артоове “vivographie”.
- АУТОР: Аналогно драматици Артоове судбине, ја стављам Артоа алегорично у позицију његовог театра.

ПОГОВАРАЧ: У Вашој драми Арто поседује двојника попут позоришта у његовом епохалном делу “Позориште и његов двојник”. Ко је двојник Антонена Артоа?

АУТОР: Добро сте рекли на почетку нашег диспута: “Арто њим самим”. Антонен Арто нема двојника. “Нема анализе, нема синтезе, нема дијалектике, нема анархије, (...) нема врлине, нема порока, нема принципа, нема осе, нема средине, нема пута.”

ПОГОВАРАЧ: Како помирити фактумно и заумно, чињенично и мистично, документарно и маштарно, историографско и импровизаторско, театарско и театарлно?

АУТОР: О mon Dieu, не знам...

ПОГОВАРАЧ: Хвала Вам што сте у комаду “Арто и његов двојник” своје читаоце третирали као врле гледаоце.

АУТОР: Il n’y a pas de quoi.

ПОГОВАРАЧ: *(Публици)*

Као што је “Позориште и његов двојник” Антонена Артоа, пре визија театра него теорија позоришта, тако је драма “Арто и његов двојник” Дине Недељковић стварност која врви визијама. Насупрот књизи “Позориште и његов двојник” која је отворена расправа о позоришту, драма “Арто и његов двојник” је компактна драматска целина.

(Аутору)

Ваш преговарач има част и задовољство да вам први честита праизвођење прејудуцирајући чин премијере у неком театру à la “Вје Коломбје”.

АУТОР: Из луке покушаја на пучину остварења... Merci bien.

Падају две завесе. И ЗАВЕСА и њен двојник.

ВЛАДИМИР БУРИЋ - БУРА БАН СТРАХ

(Разговор за поговор се догађа на филму)

ПОГОВАРАЧ: “Страх” ти је стравичан пишче! Страва.

АУТОР: Хорор или стравичан?!

ПОГОВАРАЧ: Нема разлога за страх. Честитам!

АУТОР: На чему? На “Страху” или на страви?

ПОГОВАРАЧ: Превасходно на литератури и литерарности “Страха”. Притом и потом примите честитке апостериори. Славили сте праизвођење “Бан Страха” на сцени позоришта “Бошко Буха”.

АУТОР: “Страх” је мене прославио. Било је то јебених деведесетих прошлога века. “Страхом” сам постао баш изигран писац.

ПОГОВАРАЧ: Тим пре, искрене честитке! Не толико на “изиграности” Вашег дела и имена, колико на драми коју не круни зуб времена, која није за “вовремја”, за “изванвремја” и за “поствремја”, него је особеним драматуршким маниром отклоњена од дневног, онолико колико је приклоњена прошлом или колико је склона визији будућег. Зато се ратосиљајте страха да бисмо заподенули иманентан дијалог. Дочим, где се догађа радња, писчино?

АУТОР: Радња се догађа и дан дањи се ради и “радњи” у зонама радијације или у зонама смрти неправилно распоређеним по кугли земаљској. Ниједан човек више ни тренутка није био сигуран да неће умрети већ у следећем тренутку и стога је поглед сваког човека био уперен у њега самог. А у таквом свету љубав је била скоро заборављења...

ПОГОВАРАЧ: Дакле, постапокалиптична визија. Ко преживи причаће, а?

АУТОР: Ко прочита, причаће такође!

ПОГОВАРАЧ: Ко погледа, прогледаће! Дакле, ко су ликови?

АУТОР: Бан Страх и љуба му Семела, Стари Вук и девет Вуковића, паноптикум различитих типоса...

ПОГОВАРАЧ: Аутор је канда читао народну песму.

АУТОР: Јок и није.

ПОГОВАРАЧ: Елем, како је доживео витеза Бановића?

АУТОР: Бановића је доживео не онако како га је прочитао, него како га је написао.

ПОГОВАРАЧ: Манућу се више таквих питања, гос'ин Аутору. Ако сте Ви на такве одговоре ганутљиви, ја ћу постати “манутљив”на таква питања. Успут, јесте ли видели филм “Бановић Страхинја” Ватрослава Мимице, по сценарију Саше Петровића?

АУТОР: Јок и нисам.

ПОГОВАРАЧ: А “Побеснелог Макса”?

АУТОР: Ихahaј! Гледао сам га серијски. Буљио сам у филмске делове ко домаћица у шпански серијал.

ПОГОВАРАЧ: И?

АУТОР: Шта и?

ПОГОВАРАЧ: Нема спора да изузетном вештином духа, врцавошћу без пандана, у драмолету без клишеа, “Бан Страхом” демитологизујете косовску епику.

АУТОР: Не волим епичарења ни приликом старења.

ПОГОВАРАЧ: Нисте прибегли насилној већ суптилној, мекој “деепикацији”. Конзервативци и они склони петрифицирању духа, рекли би да се поигравате култном народном песмом “ко жонглер са пиљцима”.

- АУТОР: “Бан Страх” је намењен онима који воле да баш не воле митове, а митоманично су гладни модерних сурових бајки. Драма је писана за велику децу.
- ПОГОВАРАЧ: Неспорно је да сте лукаво, интелигентно и “*par distans*” уронили у савремено сруктурирање драматског матетријала, обилазећи око епске димензије “Бановића из малене Бањске”, ко мачак око вруће каше. Драматургију “Бан Страх-а” склопили сте филигранском структуром мозаичног драмолета који дира и провоцира личне драме свих људи који у души крију дете.
- АУТОР: Ви сте поговарачу канда верни Шлајермајеров следбеник. Ви се трудите да аутора разумете боље него што ја разумем самога себе?!
- ПОГОВАРАЧ: Трудим се. Све чега у вашој драми има, мени се може!
- АУТОР: Има свега, може се све! Само напред!
- ПОГОВАРАЧ: Мада нисам Ваш ПР, морам признати да сте епику и лирику народне песме о Бановић Страху, минуциозно модернизовали. Такође признајем да Вам модернизација добро стоји, уприрођена је, вешта је, није вештачка. Поиграли сте се српском одвајкадном темом која служи народу и на ползу и на понос, која је постамент за монумент нетипичном мушком српском широкогрудју, православном осећају Божјег опроста, монумент је љубави таџмахалске белине саздане од заноса, опрштења и трансa. Титра ли вам савест због свесног искорака из епског у *science fiction*? Притом сте недодирљивом моралу Бановића пришљамчили стару љубав, претечу потоње животне љубави – лепу Ирис.
- АУТОР: Тешко је спорити поговарача. Спорећи епику ја не спорим етику.
- ПОГОВАРАЧ: А, шта ћемо са поетиком?
- АУТОР: Поетике су разноврзне. Поетски дискурси могу бити искошени, коси, брушени, смушени, курни, опскурни... Мојих девет Вуковића су коцкари, фанацисти компјутера, стручњаци радио комуникација, албини, зналци информација, плејбоји, стручњаци за дрогу и лудило, неки воле сатове, најмлађи Вуковић ће једнога дана бити и херој. Моја дворска луда је срца премештеног у ниске фреквенције, она ни краљевима није довољно луда...
- ПОГОВАРАЧ: Читао сам, гос'ин аутору.
- АУТОР: Нисте ме прочитали.
- ПОГОВАРАЧ: Нисте тако недокучиви. Рецимо, зашто сте лик Банове “љубовце” Семеле творили као опасну жену која од љубави тражи моћ?
- АУТОР: *(Кроз смех)*
Ви сте оболели од синдрома равноправности међу половима! Да ли је поговарач Србин или Латин?

Јездећи на лицицианеру, у кадар улази Франко Неро костимиран у српској вијези. Исход чекркли челенке, са његових усана одзвања џоклич: Слава, слава, слава Србину! Иза Нера стиујају “Бура и морнари”, да би настуили уз хор драгачевских дечака. Хор дува у црубе Шенбергову музику која айоналним звуком интонира йонално йишање: “Ко ’но беше Сирахињићу Бане?”

Пада ЗАВЕСА од филмској йлајна. Резанино ко љиљина. На завеси йишрају кадрови филма “Косовски бој” Здравка Шојре йо истоименој драми академика Љубе Симовића.

СОЊА БОГДАНОВИЋ СУЂЕЊЕ БАБА-ЈАГИ

(Догађа се као бајка у небајци)

- ПОГОВАРАЧ:** Госпођо Богдановић,
Са Вашим допуштењем, Ваш поговарач ће током дијалога користити уваженог предговарача Ваших “Бајки у небајци”, госпођу Милицу Новковић.
- АУТОР:** Част ми је и задовољство да преко Вас као трансланта, реплицирам наклоњеници мога дела, г-ђи Новковић.
- ПОГОВАРАЧ:** Импресионира списатељска лакоћа и дар којом приступате бајци. За удивленије је како лако и са колико куражи из ризнице бајки истргнете једну, а затим је спретним драматуршким алатом и занатом преточите у постулат; у поставку коју без доказа узимате за основ претакања бајке у стварност.
- АУТОР:** Ја бајку негујем као најлепши цвет у својој башти.
- ПОГОВАРАЧ:** Наравно да Ви не черупате бајку ко маче мушкатлу на прозору од иња. Ви бајку крепите да пупи, копачате око ње, огрћете њен “архе” смисао новим сликама, калемите пулољ на пулољак, резник на чокот, пуце на петелку...
- АУТОР:** Хвала на бајковитом разумевању мојих “Бајки у небајци”. Бајке су, како рече моја врла колегиница Новковић: “Непресушни извор свих књижевних родова и врста, али и наше прво штиво у животу”.
- ПОГОВАРАЧ:** Да. “Бајке су златно семе које посејано рађа читаве светове у дечијој машти.”
- АУТОР:** Са првом бајком не улазимо само у свет књиге, него и у свет уметности. Из бајки хрле кроз наше снове живописци, музичари, сценски илузионисти и филмски чаробњаци; сва питања и сва путовања почињу са бајкама.
- ПОГОВАРАЧ:** Зато ортодоксно схватање да бајке не подлежу промени и литерарном третману који дезавуише бајковите ситуације, сужава суже, дефабулира фабулу, даје бајкама прерогативе светиње.
- АУТОР:** Да. Постоји чак извесно страхопоштовање према бајкама.

- ПОГОВАРАЧ: Са којим проблемима се суочавате процесом драматуршког третирања бајки?
- АУТОР: Један од првих и највећих је, како поетски и фантастичан свет бајки изразити реалним и конкретним језиком сцене. Да би бајка добила сценску пластичност и драматичност она мора да изгуби много од свог поетско-митског сјаја.
- ПОГОВАРАЧ: Зато драматичар попут Вас мора да поседује истанчан осећај за обе уметности, за ону наративну и за ону сценску. Драматичар мора да изравна све неравнине у свом приповедању, како се редитељ не би “трузкао” на свом пропутовању кроз бајколике крајолике.
- АУТОР: Ја се трудим да необичном оптиком, негујући присуство инверзије у гледању на паноптикум бајке, укинем разлику која постоји између уметности и стварности, или ако хоћете обрнуто. Ја прибегавам поетизовању стварности, да би је некако изједначила са светом бајки и читаоце као потенцијалне гледаоце неприметно увела у њу.
- ПОГОВАРАЧ: То ваше измештање бајке у небајку даје том новом облику посебну лепоту казивања и драж сценичности.
- АУТОР: Ја сам просто стекла слободу да улазим у бајке као у сопствене вртове, да позивам њихове јунаке у госте, да им широм отварам своје двери. Ја сам широкогруда, гостољубна и срчано срдачна према ликовима из бајке.
- ПОГОВАРАЧ: Стиче се утисак да је особеност Вашег литерарног проседеа, посебице понорна у драми “Суђење Баба Јаги”. Потка од ситног веза, бескрајно шармантни и пропшни ликови, дијалог који пулсира ритмом систола-дијастола...
- АУТОР: Ту драму треба посматрати као велики постмодернистички експеримент у коме је све могуће.
- ПОГОВАРАЧ: Проширујући причу о Баба Јаги којој се суди јер је киднаповала сиромашну децу у руском селу Запутанки, у причу о тајном агенту, капетану Јоги са планине Арибамус који се бави антрополошко-биолошком анализом становника Земље, створили сте једну необичну мултимедијалну мешавину позоришта и филма.
- АУТОР: Желела сам да интерполацијом филма који се у представи користи као доказни материјал, у позоришну представу саткану од суђења, жудела сам да се из реалистичког вином у научно фантастични оквир.
- ПОГОВАРАЧ: У вашем приповедању не постоји стилско, а ни жанровско јединство.
- АУТОР: Уметничка слобода је изнад вих правила и закона. Уосталом, ова драма је написана за нову генерацију стасалу на виртуалним компјутерским играма; за децу у чијем погледу на свет

преовладава свест о непрестаним променама. Све се почевши од њихових играчака које су изграђене на принципу склопити – расклопити, одвија кроз сталну смену конструкције и реконструкције.

Пада ЗАВЕСА од звезда падалица. АУТОР помисли жељу док падалице парају небо, вукући за собом крајкопјраге рејове који доносе срећу онима чији су погледи ујрпши у звезде.

МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ ПРОЦЕС – ФРАНЦ КАФКА

(Догађа се у Специјалном одељењу Окружног суда. Догодило се, не повратило се!)

ПОГОВАРАЧ: Дрзнули сте се гос'ин Миленковићу. Ни мање ни више, него "Процес"?!

АУТОР: Сваки покушај дара вреди!

ПОГОВАРАЧ: Шта сте рекли?

АУТОР: Рекао сам дара вреди. Дара, не пара.

ПОГОВАРАЧ: Аха. Зато сте драму посветили "борењу и патњи невино оптужених".

АУТОР: Дичим се тиме. И моје срце је скрајнуто улево.

ПОГОВАРАЧ: Сви ми носимо животну пресудну кафкијанску дилему: одупрети се или се повинovati?

АУТОР: Управо та дилема инспирисала је драматургију "Процеса".

ПОГОВАРАЧ: С тим у вези, зашто Ваша драма не користи "Приватно и јавно у Кафкином "Процесу", како рече предговарач Кафкиног "Процеса" – др Зоран Глушчевић. Ви не третирасте Кафкин живот, Вас тангира његова литература?

АУТОР: Кафкин живот и Кафкина литература су сплет истог колоплета. Кафка се заиста осећао кривим према својој вереници Фелиси Бауер. Из потребе за растерећењем и унутрашњим ослобађањем настале су не само прве странице "Процеса" него и његова основна фабула. Своју веридбу Кафка је претворио у роману у хапшење на основу лично проживљене формуле: веридба = губитак слободе. "Суђење" које је сам доживео приликом раскида, преобратио је у судски процес против свог јунака Јозефа К-а. Јозефа је осудио на смрт не само да би показао апсурдност једног друштвеног поретка, него да би умирио свој уплахирени осећај кривице: Јозеф К. је одиграо улогу "жртвеног јарца" из Библије пошто је симболично примио све Кафкине "грехове", не само према Фелиси него и према рођеном оцу.

ПОГОВАРАЧ: За Кафкин књижевни поступак речено је да је магијски реализам. Стварност у Кафкиним делима је магијска у троструком значењу те речи. Прво, она је плуралистичка; друго, њу ма-

гијски може да пререструктурише срећно погођени поступак личности; и треће, она је стално на ивици могућег и немогућег, стварног и апсурдног.

- АУТОР:** Кафкин плурализам подразумева двовалентност судова и истине: два супротна значења не оповргавају се међусобно, нити оповргавају предмет на који се односе.
- ПОГОВАРАЧ:** Открића до којих долази Јозеф К-а о судском систему и тајној бирократској институцији моћне стаховладе, представљају у ствари низ “сазнајних удара”. “Удари” засновани на перфидној тактици ошамутиће Јозефа до шумоглавости. На крају, у разговору са свештеником у катедрали, К-а ће дознати праву природу интегралне истине као система поливалентних опречних значења. Насупрот његове примитивне и једноставне представе о монотомији и монохромној структури истине, то ће га довести до очајања и нихилистичког слома.
- АУТОР:** У Јозефу К. постоје две природе, једна рутинска и једна бунтовна. Ова друга ће саму у једном краткотрајном тренутку бљеснути, да би се онда заувек потчинио првој рутинској.
- ПОГОВАРАЧ:** Кроз реплике Ваше драматике, одлично сте осетили да Кафка воли да употребљава речи са магијским пуњењем.
- АУТОР:** То нису речи изузетног значења или звучача, то су обичне речи којима је у једном тренутку ненадано, придата магијска снага. Ту магијску моћ, моћ превратничког дејства коме не може да се одупре чак ни један суд, поседује пре свих, реч “слободан човек”. Слободан човек има снагу која “разбија цео суд”.
- ПОГОВАРАЧ:** То тврђење као и у драми, изговарате са лежерношћу аксиоматске истине.
- АУТОР:** Кафки није ни на крај памети да показује или доказује откуда таква снага слободном човеку, њу слободан човек једноставно поседује. И та ствар не подлеже сумњи, јер је и сам писац у магијском односу према том појму.
- ПОГОВАРАЧ:** Колико се или докле се на Јозефа К-а може применити категорија “слободног човека”? Притом, Јозеф К-а евидентно поседује ту магијску снагу која је већ у сцени првог саслушања, успешно еманирана.
- АУТОР:** Кафкин лик не може дуго да “издржи” статус слободног човека. Међутим, то је већ друга, за њега лично поразна, чак катастрофична твар.
- ПОГОВАРАЧ:** Одлука Јозефа К-а да се повинује, од пресудног је значаја за његов преостали животни ток.
- АУТОР:** Та његова одлука укључује статичан етички али и гносеолошки став: његово подчињавање и повиновање невидљивој а свемоћној судској хијерархији, значи повиновање статичности тренутка, тј. стању у коме је затечен. То стање унапред искључује сваку могућност рада на сопственој еволуцији.

- ПОГОВАРАЧ: Читав напор К-а да придобије и одбровољи хијерархију суда има само један једини смисао и сврху: ревалоризацију дотадашњег начина живота.
- АУТОР: Бити ослобођен оптужбе и прогона за њега је индентично са: наставити исти начин живота кога је водио до тренутка привидног хапшења и отварања процеса.
- ПОГОВАРАЧ: Значи ли то да се ни Кафка није борио, нити се Ви борите за слободу лика?
- АУТОР: Нема ту неког агона. К-а из “хапшења” није извукао никакве метафизичне закључке који би задирали у срж његовог бића.
- ПОГОВАРАЧ: Као ни Кафка, ни Ви не доводите у сумњу целокупност и целисходност К-аове филозофије живота.
- АУТОР: У питању је рутинирани, скамењени животни конформизам који на примеру ликова које третирам у “Процесу” има и свој гносеолошки еквивалент.
- ПОГОВАРАЧ: Хоћете рећи да животни ток Јозефа К-а пре лишавања слободe, коме на плану социјалне и моралне филозофије одговара прагматизам и конформизам, има у драми улогу симболије која на гносеолошком плану значи мисаону статичност, догматизам, једностраност, одсуство стваралачке радозналости и изазова; значи негацију сазнајног тоталитета и негацију човека као сазнајног бића.
- АУТОР: Управо тако.
Нихилизам, незнање, гносеолошка немоћ и равнодушност која не одлаже смрт... Јозеф К. и драматски персонал око њега, тј. ликови “Процеса” поседују реуљаву и раштркану менталну географију.
- ПОГОВАРАЧ: Можда зато, можда као амортизер на коме вибрира заумна раван Ваше драматургије, користите вибрантне пантомимске етиде као међуигру између неких сцена?
- АУТОР: Могуће. С тим у вези наводим сопствену дидаскалију: “Јозеф К. подиже руке у вис и широко их рашири. Из свих углова сцене навреше личности овог једногодишњег процеса: стражари, писари, полицајци, иследне судије, судије, госпођа Грубах, госпођица Бирстнер, праља, студент и сви преостали. Упаничени су, лицима окренути према небу...пантомимски метежи чиновника у сивом, који уз хитнито уже са омчом на крају комада претреже цео видик и сцена потоне у мрак”...

Са црном шиоом и белом ондулираном њериком, на даске хруши црнац у улози часног судица. АУТОР крикну јер је у новом лику њрепознао судију Хашког трибунала. Театралним њокрешиом, исшод црне одоре судац исуче црни чук - шиучањ за месо и чуком млаишну даску која живоић значи. Даска јекну њружајући доказ да се њовинује ударцу. Уз химну “Боже њравде – Ој лијеија мајска зоро”, умесио да њадне ЗАВЕСА, на рамѡу њада засѡвава Евројске уније.

КАПЕТАН ЕДУАРД ДАЈЧ – ПИРАТСКА ТРИЛОГИЈА
(Догађа се на склиској палуби шрапског брода. Бонаца пред буру)

ПОГОВАРАЧ: (Снисходљиво)

Капетане Дајч! Дозволите да се обратим!

АУТОР: (Кроз лулу у зубима и кроз зубе)

На месту вољно!

(Дрекну)

Извол'те!

(Жар из луле прхну ко јайо жар ијичица. Палуба се зацрвене ко образ)

ПОГОВАРАЧ: (Скуљла црвенило, нудећи аутору жар на длану)

Опростите на индискрецији и узнемирењу недодирљиве Вам приватности, али Ви ме неодољиво подсећате на неког од својих драмских ликова из “Трилогије”?

Аутор прихваћа жар међу прстима. Са зримасом бола на прурном лицу оквиреном сребрним бакенбардама, Капетан Дајч суче ваздух, пукће и пљуцка у јагодице које се пуше и цврче ко фајтлане луле.

АУТОР: (Кроз лулу у зубима и кроз зубе)

Ја личим само на самога себе!

(Димњеним кажипрстом показује буре на коме седи крманом.

Поговарачу у браду и брк)

Допелај ми буренце, мали од палубе! Трче-ћим ко-раком!

ПОГОВАРАЧ: Разумем гос'ин капетане!

(Ошрча до бурейта, измиче га испод пура убезекнутог крманом. Док брод скреће са курса, турајући буре по палубу од палубе ко Сизиф каменчину)

Рс лс тс са! Туре буре ваља...

АУТОР: Ко ваља буре?! Ко ме туре буре ваља? Грку?!

ПОГОВАРАЧ: Опросите ми хеленисто, макар ради лекарске етике и Хипокритове заклетве.

АУТОР: Побогу поговарачу, анестезиолози ће вам све опростити, сем душе коју вам глумећи Демијурга током операције, кобојаги држе у рукама.

ПОГОВАРАЧ: Извините гос'ин докторе, мора да сам читајући Вашу “Трилогију” фасовао самообману.

АУТОР: (Публици, нишанећи лулом на поговарача)

Епидемија самообманичара. Болешчину под обавезно фасују тумачи мог имена и дела.

ПОГОВАРАЧ: Склоност самообмани је у домену примарних људских потреба.

АУТОР: Ако ме сећање не вара, ми смо знанци по склоности ка неким непримереним потребама?

ПОГОВАРАЧ: Ја се вашег лика не сећам изнад операционог стола, него испод карираних столњака. Дакле, ми нисмо стари знанци, него стари знанци. На теревенкама наше младости, били сте “симпозиархос” бројних филозофских диспута.

- АУТОР: *(Обливен колуџовима дима)*
Сећам се жупског “црњака”.
(Публици)
Обожавам “црњаке”.
- ПОГОВАРАЧ: *(Нуџкајући буре из коџа џукњава кубански рум)*
Ево једног из Ваше трилогије: “Мућос Јанкис пара тибуронес!”
(“Мноџо Јенкија за ајкуле!” Кубански џоклич у “Заливу свиња”)
- АУТОР: Мућос грацијас!
(Подиже буре једном руком, зубима оџвори чеј и наџну џа без наџеџе. Буре, а не чеј)
- ПОГОВАРАЧ: *(Кроз воду која му лије са усана)*
Видим да сте у “Пиратској трилогији” користили документарни материјал из књиге Вашег колеге капетана Чарлса Џонсона “Општа историја пирата”, књигу “У царству гусара” Мике Аласа, “Гусарски дневник” Карла Фриша, “Пирати” Едуарда Мита “Књига о седам мора” Питера Фројхена... из лепе књижевности Фредерика Мериота, Роберта Луиса Стивенсона...
- АУТОР: *(Говорећи у буре, уз ехо из унуџрашњосџи)*
Благо о пиратима узимам тамо где га наџем.
(Публици)
Тако је говорио Молијер.
- ПОГОВАРАЧ: Елем, шта обухвата Ваша “Пиратска трилогија”?
(Склањајући руџу од чеја на бурейџу са усне дуџље Кајейџана Дајча)
Прего, сињор капитано!
- АУТОР: *(Наџну буре на леву сџрану усана, насуџроџи лули на улиџра десној сџрани; џоворећи кроз клокоџи џекуџине из еџценџира сувоџ џрла)*
Трилогију чине три драме, поговарачу ниједан!
(“Лисџајући” џрсџе диџнуџоџ џројрсџа, џокреџима руџи-нираноџ анесџезиолоџа)
“Капетан Едуард Тич – Црнобради”, “Капетан Едуард Ингланџ” и “Капетан Томас Естинс”.
- ПОГОВАРАЧ: Канда су у питању три типа пирата: сурови Едвард Тич, умерени Томас Естинс и племенити Едуард Ингланџ?
- АУТОР: *(Кроз иронију, кроз лулу, кроз зубе и кроз клокоџање)*
Бравос муџаћо! Каква проницџивост?!
- ПОГОВАРАЧ: *(Гуџајући кнедле са шљивама)*
Друже капетане! Пардон, гос’ин капетане, каква је заправо разлика између гусара и пирата?
- АУТОР: *(Осврће се око себе и око своје осе. Пауза. Загледан у џублику)*
Је ли то питање за мене или за...?
- ПОГОВАРАЧ: За вас капо ди капо комико. За вас, сињор доторе.

- АУТОР: Гусари (на енглеском “приватири”) пљачкају само непријатељске бродове у току рата са краљевским овлашћењем (писмом), док пирати пљачкају све и стално, по сопственом нахођењу. (Публици)
Бирајте да не бисте били изабрани! Гусарење или пиратерија, it’s the question?
- ПОГОВАРАЧ: Богме баш хамлетовска дилема...
- АУТОР: За биографије мојих ликова, те дилеме нема. Потомак мог лика из првог дела трилогије, чукунче суровог капетана Едварда Тича – потоњег гувернера Јамајке, Лорд Овен канда каза: “Нема невиних у Босни”.
- ПОГОВОР: Каза. Децентна асоцијативност искри из Вашег драмског исказа. Допуштате ли да вас цитирам с’ тим у вези?
- АУТОР: Питате мене или моју сујету?!
- ПОГОВАРАЧ: Не комуницирам са сујетама. Питаћу Вас. Лично и персонално.
- АУТОР: Ја можда не бих допустио, али таштина ми допушта да Вам допустим.
- ПОГОВАРАЧ: Ево цитата: “За сузбијање пиратерије његово Величанство не шкртари: суди по командној одговорности, по личној одговорности, по безличној одговорности, по умишљеној одговорности, по измишљеној одговорности, итд... И тако имамо сада заштићене сведоке – пирате покајнике, пирате сараднике, пирате – приватире, тј. гусаре са краљевским овлашћењима и сл. И тамо не бесе, већ вас стављају да иструнете у тамници, што је, признаћете, суровије. Но манимо се тог “врлог” новог света и парафразирајмо мог ученог потомка Лорда Овена: “Нема невиних људи на мору”...
- АУТОР: Заборавили сте дидаскалију. (Публици)
Обожавам да цитирам самога себе: “Веома задовољан собом гувернер Јамајке направи малу паузу, отпи гутљај рума из флашице сирупа за кашаљ и настави, после искашљавања.”
- Аутор кашље док долива воду у буре њравећи $\bar{z}ro\bar{z}$ (1/4 рума +3/4 воде) и, наравно, нагну без напеге.*
- ПОГОВАРАЧ: Да ли хорови “Девет младих презвитеријанки” и “Девет младих пират(кињ)а” у првом делу трилогије, служе наглашењу трагике и саглашењу са античким темама или служе нивелацији драмског сукоба?
- АУТОР: Не помињите ми драмски сукоб! Кажу да му канда нисам вичан.
- ПОГОВАРАЧ: Вични сте свему, ко што сте дични свима.
- АУТОР: Више сам себи дичан, него сукобу вичан. Не вичу ми ликови током дијалога, не надају дреку. Моје драмске персоне су скло-не песми...

(Зајева)

“Дај ми мој рум, дај ми мој рум,
рум је мени и храна и пиће,
рум је мени и муж и жена,
и ако ми не даш мој рум,
бићу као старо корито на сувом!”

ПОГОВАРАЧ: Нисте школарац, не оптерећујте се теоријом сукоба. Ваша драматургија је драматична речитошћу. Она је сукобљена интровертно, суштaствено унутар себе. Вама сукоб не пристаје ни у драми. Ви сте драмски писац античког - грчког задоја, тачније речено напоја. Ви сте бахусоидни, вирулентни док сте винолентни; ви сте либертинистички појац театра, Ваш живот је у латентном сукобу и са беспоговорјем делфског пророчишта. Вас запахњује и надахњује досократовска поетика ко амброзија Олимпусе. Моја маленкост поговарача лично вас устоличује у симпозиархоса савремене српске драматике...

Панеџирик “кају” Дајчу бива најрасно прекинућ, ко сабљом посечен. Изнебуха, уместио завесе пада са јарбола “Доли роџер” – црна свилена ирајска засијава са сликом скелећа – лобање са укрићеним бућним косићима. Падом засијава на палубу, ПОГОВАРАЧ диже руке од поговора, издаје себе самог - одустијаје од борбе за долу реч. “Издаја је само прилагођавање новонастиалим околностима” – уишеши га кайећан Дајч и понуди бурейом гроџа. ПОГОВАРАЧ добрано пошегну и сиройошића се на “Доли роџер” од црне свиле. (Драмска пауза.) Следи перформанс са бурейом под радним насловом “Буре на бури”. Понеш фикс идејом да је буре меиасиабилни грал, АУТОР га носи у наручју, пење га на “крке цаке”, жонглира бурейом ко Роналдова конкубина лойћом, дува у њега, дише из њега, најјаја се њим; кроз ошвор за чеј ироштура йламен свеће за кобајаџи Диоџена у бурейу, са свећом у десници врћи буре на малом ирсћу леве руке... Перформанс достижже климакс кроз сипиирски монолог АУТОРА у роли Кайећана Инглана):

“... А оно шћо је за нас најважније – Афродићине болесћи овде нић’ су раширене, нић’ су гадне ко у Енглеској – нисам видео ниједног озбиљније болесног док се у нашој ошацибини блудници шакорећи расијадају... Ах, Бразил, Бразил, ти си сав “бахус, шабакус, венус” у чоколадној варијанти: шамни рум, шамни дуван, шамне мулаће! (Публици, подижући буре ко чашу.) Наздравимо у шо име! Неџо, кад већ йушим и йијем шамно, ред би био и да ј... нешћо шамно. Доведиће ми неку мулаћу! Кажиче да славни енглески кайећан Едуард Ингланд жели да са њом ирча о мору и љубави. Да, да, о “мору И љубави”...

На крају перформанса, АУТОР еноманично подиже ПОГОВАРАЧА уместио бурейа. Усйрашен да и њега не иргне на екс, ПОГОВАРАЧ се у мамурном мажновењу пење на леђа АУТОРУ и седа му заврај. Под шерейом ПОГОВАРАЧА, АУТОР гзуби равношјежу. Под шерейом дуећа, лађа скренућа са курса се ирошње, шкрићи и цвиле ко буре на бури од седам бофора. Цвил и шкрић звуче оркестрирано, јер кобилица брода јауче ко иригњечена ноћа. Јаук одзвања йучином шо шакћу баћа “Корака до иозоришћа”. Уз ирајћу ненадане, Боџом дане музичке кулисе, АУТОР и ПОГОВАРАЧ йевају загрљени:

“Оле мулере́ндера, оле мулере́ндера, /О вези́льо, о вези́льо/
 њи́и ме ди́ко ке муленде, /њи́и ме научи да везем/
 јо ње ди́ко инамо́ра...” /Ја ћу њебе научи́ти да волиш/

Монодрамони, дуодедрамони, драме, антидраме, дедрамони и драмони, драмешине, драмологије и џрилоџије, џеџралоџије, кваџпролоџије, џенџалоџије, џе сехолоџије Др Едварда Дајча можда џочетџка и имају, али КРАЈ-а немају ни можда.

У улози ПОГОВАРАЧА и у роли АУТОРА поговора:

Милан Миња Обрадовић

МИЛАН МИЊА ОБРАДОВИЋ – АТРАКТИВАН НАСЛОВ

Grottesco pro improvisatio

“Уметност гротеске, тежећи да психологију подреди декоративном задатку, заснована је на борби садржаја и форме. Гротеска поседује способност да на други начин приђе животу у којем, сем оног што видимо, постоји и непрегледна област неиспитаног, неодгонетнутог. Гротеска, тражећи наднаравно, везује у синтезу суштинске противречности, наводи гледаоца на покушај да одгонетне недостижно.”

Драмски писац Милан Миња Обрадовић својом драмом *Аџтракџиван наслов*, нема сумње, одгонета недостижно, постављајући пред глумце гордијев чвор мимичког разрешења подређивања психологије атракџији.

И, ако, Пиранделових “Шест лица траже писца”, онда Обрадовићев Бард, Првак и Ведета иду даље: “Три лица за публику таже писца.”

Продубљујући феномен отвореног драмског збивања, Миња Обрадовић нас пиранделовском снагом уводи у суштину изакулисног, огољеног и острашћеног “Театра по сваку цену”, Show must go on.

Пред гледаоцима се одвија инсценација суштинског проблема савремене српске драме: како се допасти и не пропасти?

Пауза збоџ аџлауза.

БАРД: *(Сџишавајући аџлауз џублици)*
 Смањите доживљај и запитајте се: Јесу ли глумци просџаци или... ?

ПРВАК: Ми просџаци?!
(Показује на Ведетџу и себе)
 Шта то ми просимо, славе ти?

БАРД: Камчите аплауз од публике.

ВЕДЕТА: Никад нисам камчила реакџију од гледалаца. Пљесак ми је увек спонтан, ко пљусак.

БАРД: Нећу да делим са вама изнуђене реакџије.
(Хисџерично)
 Ослободите позорницу!

(...)

БАРД: *(Публици хистерично)*
Ајде, сви на позорницу! Ајмо, Србија има више глумаца него становника."

Окружен припадницима свога цеха, некадашњи глумачки моћник, БАРД се претвора у гротескног уображеног болесника чија се морбидна подозривост према ономе у чему учествује најбоље осликава у лајтмотивском понављању драмске тишине која је је истовремено и пишчево питање, "Куда даље Барде", и приказ глумчеве приватне недоумице доведеног у стање шизофреније: "Ко сам ја?"

Писац Обрадовић нам готово схоластички презентује пример једног прилично необичног драмског поступка отворене структуре драмске радње, која оваквим јунацима покушава да се на различите начине прилагоди, пре свега на тематском и на дијалошком плану.

Имајући у виду чврсту и непосредну условљеност овог комада са његовим театарским, а затим и друштвеним контекстом у којем је настало, у пиранделовском духовном маниру постављајући питања и одговоре о суштини човека и живота, верујемо да би инсценација Атрактивног наслова могла да баца мало више светла не само теме и на стилске особености савремене српске драме, већ и на целокупни позоришни живот.

Обрадовићева гротеска је савршен пример комада о расцепљеном идентитету, где протагониста и антагониста, парадоксално осуђени један на другога, заправо представљају супротне половине, лице и наличје једног истог идентитета; глумац као приватно лице, и он као лице у комедији.

Ношени неисцрпном енергијом таштине њихова психологија и лични биографски, породични габарит мање се оцртавају кроз темперамент и карактерни профил, а више кроз досетке и лапидарне изразе; то су ликови код којих је важније како, него шта говоре.

Држећи се начела, *Vanitas vanitatum et omnia vanitas*, писац издваја субјективну тачку гледишта једног од јунака као доминантну, чиме комад поприма и једну наглашену интимистичку интонираност унутар гротеске где монолози Барда, у суштини јесу само покушаји шармирања и анимације нестрпљиве публике, док се у њиховој позадини одвија лична драма главног глумца, али о чијој природи, узроцима, па и самом току је тешко било шта одређеније рећи осим онога што сам Милан Миња Обрадовић, на крају Атрактивног наслова, каже: "Ништа није толико подложно импровизацији као успомене за дуго сећање".

У овом времену, када у српској драми суверено влада треш драматургија, Атрактиван наслов на савршени начин указује на пут прочишћења.

Леон Ковке